

ภาพสะท้อนการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์

ในบทที่แล้วเราจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์กับการเมืองไทยเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน อนุสาวรีย์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างประโยชน์ทางการเมือง และเพื่อการหล่อหลอมเกล้าประชาชนทางการเมืองและสังคม ตั้งแต่การริเริ่มขบวนการขึ้นคอนในการก่อสร้าง และการสร้าง จนถึงผู้เปิดและพิธีกรรมประจำปีที่เกี่ยวข้องอยู่กับอนุสาวรีย์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นอกจากจะแสดงให้เห็นความเกี่ยวพันของอนุสาวรีย์กับการเมืองไทยแล้ว โดยตัวอนุสาวรีย์ยังสามารถสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของผู้มีอำนาจทางการเมือง และประชาชน และภาพการเมืองไทยในแต่ละยุคสมัยได้อีกด้วย

การศึกษาในบทนี้จะเป็นการนำเอาความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สอดแทรกอยู่ในตัวอนุสาวรีย์ทั้งหมด มาสร้างภาพสะท้อนการเมือง และสังคมไทยแห่งมุมของปัจจุบัน เนื่องจากอนุสาวรีย์เมื่อสร้างขึ้นมาแล้วมักไม่มีการทำลาย ทำให้อนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัยทั้งหมด ยังคงปรากฏ และเล่นบทบาทในการหล่อหลอมเกล้าประชาชนอยู่ จนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีความเข้มข้นต่างกันไปตามความสำคัญของผู้มีอำนาจในปัจจุบันให้กับอนุสาวรีย์ก็ตาม การสร้างภาพสะท้อนทางการเมือง และสังคมไทยจากอนุสาวรีย์นั้นนอกจากจะดูภาพที่มาจากแง่มุมการศึกษาซึ่งแตกต่างไปจากเดิมแล้ว ภาพสะท้อนเหล่านี้ยังอาจจะแสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของผู้มีอำนาจทางการเมือง ที่พยายามจะหล่อหลอมเกล้าประชาชนในปัจจุบันได้อีกด้วย นอกจากนั้นแล้ว ภาพสะท้อนทางการเมือง และสังคมไทยนี้ยังอาจแสดงให้เห็น ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของประชาชนในปัจจุบันที่ต้องรับรู้ และซึมซับกับอนุสาวรีย์เหล่านี้อยู่ตลอดเวลา จะมีแนวโน้มในทิศทางใดก็ได้ในบางส่วนอีกด้วย

การสร้างภาพสะท้อนการเมือง และสังคมจากอนุสาวรีย์นั้น เราจะใช้อนุสาวรีย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น และดำรงอยู่เป็นหน่วยในการศึกษา โดยจะให้ความสำคัญกับตัวอนุสาวรีย์

ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะ และสถานที่ตั้งเป็นหลัก และจะเสริมด้วยการให้ความสำคัญกับ
อนุสาวรีย์ ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยชี้ให้เห็นความกึก ความพยายามของผู้มี
อำนาจในปัจจุบันในการที่จะใช้ประโยชน์จากอนุสาวรีย์ ในการหล่อหลอมกลมเกลียวประ-
ชาชน

ภาพสะท้อนการเมืองและสังคมไทยจากสถานะทางสังคมของบุคคลที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์

เมื่อเรามองอนุสาวรีย์แห่งใดก็ตาม สิ่งแรกที่เราทุกคนอยากจะรู้ก็คือ บุคคลที่
ปรากฏอยู่บนอนุสาวรีย์แห่งนั้นเป็นใคร ในแง่นี้สถานะทางสังคมของบุคคลนั้นย่อมเป็นเรื่อง
พื้นฐานที่สุดที่คนจะรับรู้ได้เป็นสิ่งแรก สิ่งนี้จะแสดงออกมาโดยลักษณะของอนุสาวรีย์เองจาก
เครื่องแต่งกาย ลักษณะท่าทาง ความสูงของแท่นฐาน และคำจารึก สถานะทางสังคมของ
บุคคลที่ปรากฏอยู่ในอนุสาวรีย์ จึงเด่นชัดมาที่หล่อหลอมทางความกึกเป็นสิ่งแรก และ
โดยที่สถานะทางสังคมของบุคคลได้เป็นตัวแทนความกึกบางอย่างด้วย การสร้างภาพการ
เมืองและสังคมไทยจากสิ่งนี้จึงมีความเป็นไปได้มาก

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1

อนุสาวรีย์แบ่งประเภทตามสถานะทางสังคมของบุคคลที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์

สมัย	จำนวน	อนุสาวรีย์ กษัตริย์	อนุสาวรีย์ พระบรม วงศานุวงศ์	อนุสาวรีย์ ทหารกล้า และวีร กิตติคุณ	อนุสาวรีย์ สามัญชน และผู้นำ ท้องถิ่น	อื่น ๆ
รัชกาลที่ 5	1	1				
รัชกาลที่ 6	1			1		
รัชกาลที่ 7	1	1				
การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 - 2481	3	1		1	1	
จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481 - 2487	4	1		2		อนุสาวรีย์ประ ชาธิบดีไทย
รัฐบาลพลเรือน พ.ศ. 2487 - 2491	-					
จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2491 - 2500	5	1	3		1	
จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ. 2500 - 2506	4	3				
จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506 - 2516	14	6	3		5	
รัฐบาลพลเรือน พ.ศ. 2516 - 2519	7	4	1	1	1	
ปัจจุบัน พ.ศ. 2519 - 2526	81	53	14	8	6	
รวม	121	71	21	13	15	1
ร้อยละ	100	58.7	17.4	10.7	12.4	0.8

หมายเหตุ มีอนุสาวรีย์บางแห่งมิได้สร้างเป็นตัวบุคคล จึงขมิ้นเหตุผลเหตุการณ์สร้างเป็นตัวจักรแห่งแทน
สถานะทางสังคม

จากการวางผังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สถาบันกษัตริย์เป็นสถาบันที่มีบทบาทเด่นที่สุดในสังคมไทย ตลอดระยะเวลาอันยาวนานตั้งแต่เริ่มมีการก่อสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นมานั้น ปรากฏว่า ทุกยุคทุกสมัยจะมีอนุสาวรีย์กษัตริย์เกิดขึ้นเสมอ ถึงแม้ว่าบางช่วงได้มีการพยายามที่จะลดความสำคัญของกษัตริย์ลงก็ตาม¹ แสดงให้เห็นว่า ความสำคัญของสถาบันนี้ได้ซึมลึกเข้าสู่จิตใจสำนึกของประชาชนโดยทั่วไปแล้ว² อนุสาวรีย์กว่าครึ่งหนึ่ง (58.7 %) เป็นอนุสาวรีย์กษัตริย์ ถ้าเราสร้างภาพการเมือง และสังคมไทยจากอนุสาวรีย์จะเห็นได้ว่าเป็นภาพของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชอย่างแน่นอที่สุด อนุสาวรีย์ที่มากเป็นอันดับสองรองลงมาได้แก่ อนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ (17.0 %) ซึ่งมักจะสร้างอยู่ตามหน้ากระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ รวมทั้งกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์ บ่อมเกลาภาพใ้เร่กันอีกว่า บทบาทการบริหารประเทศของพระบรมวงศานุวงศ์นั้นเป็นที่ยอมรับของข้าราชการรุ่นหลัง ๆ มากกว่า มีความสามารถ และมีความสำคัญ เมื่อถูกจากอนุสาวรีย์ทั้งสองประเภทนี้แล้วจะเห็นได้ชัดว่า เป็นภาพการเมืองการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างแน่นอน ในอีกด้านหนึ่งอาจสะท้อนได้ว่า การเมืองการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคแห่งอุดมคติที่ผู้มีอำนาจรุ่นหลังพยายามที่จะเลียนแบบ หรือถือเป็นแบบอย่างในการปกครองได้ อนุสาวรีย์ที่มามากเป็นอันดับสามได้แก่ อนุสาวรีย์ของผู้นำระคับท้องถิ่น และผู้มีบทบาทสำคัญในสังคมไทยที่มาจากสามัญชน (12.4 %)³ อนุสาวรีย์นี้ส่วนใหญ่จะเกิดจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น มากกว่าที่จะเป็นความต้องการของรัฐบาล หรือส่วนกลางจากจำนวนของอนุสาวรีย์ชี้ให้เห็นว่า สามัญชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการปกป้องบ้านเมือง บริหาร และสร้างความเจริญให้กับประเทศในฐานะผู้รับใช้กษัตริย์ ซึ่งในสมัยก่อนนอกจากกษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์แล้ว ก็มีแค่สามัญชนพวกนี้เท่านั้นที่มีบทบาทในการการเมือง และสังคมไทย อนุสาวรีย์ที่มีใกล้เคียงกับอนุสาวรีย์สามัญชนระคับผู้นำคือ อนุสาวรีย์ทหารอาสา และอนุสาวรีย์เกี่ยวกับทหาร (10.7 %) แสดงให้เห็นว่าบทบาทของ

¹ เช่นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคแรก (พ.ศ. 2481 - 2487)

² มีอนุสาวรีย์กษัตริย์หลายแห่งที่ริเริ่มจากความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน

³ การสร้างอนุสาวรีย์ของสามัญชนนั้นโดยส่วนใหญ่แล้ว มีอุปสรรคและการดำเนินงานค่อนข้างช้า

ทหารมีความสำคัญอยู่ในการเมือง และสังคมไทยมาตลอดเช่นกัน พอ ๆ กับบทบาทของสา-
 มัญชนระดับผู้นำ แต่ที่มีจำนวนน้อยนั้นเป็นเพราะ ทหารอาชีพเป็นสิ่งที่เพิ่งจะ เกิดขึ้นภายหลัง
 เมื่อก่อนก็มีแค่สามัญชนเท่านั้นที่เป็นทหารหาค้มีทหารอาชีพไม่ อนุสาวรีย์อื่น ๆ นอกเหนือ
 จากประเภทที่จักไว้นั้นได้แก่ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ซึ่งมีอยู่เพียงแห่งเดียว จากอนุ-
 สาวรีย์ 121 แห่ง ทั่วประเทศ แสดงให้เห็นว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้มีความหมายน้อยมากถ้า
 เทียบกับจำนวนอนุสาวรีย์ทั้งหมด ภาพการเมืองและสังคมไทย จากอนุสาวรีย์ในระดัมนี้จึง
 เป็นภาพของการเมือง การปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ที่มีนักกรีย์เป็นผู้มีอำนาจ
 สูงสุด มีพระบรมวงศานุวงศ์เป็นผู้บริหารระดับสูง มีสามัญชน และทหารเป็นผู้บริหารระดับ
 ต่ำ หาได้เป็นประชาธิปไตย ภาพที่เกิดขึ้นนี้เป็นภาพที่สร้างอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น
 เราจะศึกษาลงในรายละเอียดของอนุสาวรีย์แต่ละประเภทเพื่อให้ได้ภาพการเมือง และ
 สังคมไทยที่ชัดเจนนยิ่งขึ้น

1. อนุสาวรีย์กษัตริย์

อนุสาวรีย์กษัตริย์ เป็นอนุสาวรีย์ที่มีมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์ประเภท
 อ่าง ๆ ที่แบ่งตามสถานะทางสังคมดังกล่าว การที่มีอนุสาวรีย์กษัตริย์มากเช่นนี้ย่อมมีผลต่อ
 การกล่อมเกลาคติของประชาชนทั้งทางตรง และทางอ้อมได้มากเช่นกัน รวมทั้งยัง
 แสดงให้เห็นถึง ทัศนคติของประชาชน และบุรีเริ่มสร้างในอีกสัปดาห์หนึ่งก็ว่า มีความจงรัก
 ภักดี และมีการยอมรับสถาบันกษัตริย์อยู่ค่อนข้างสูง การแบ่งประเภทของอนุสาวรีย์กษัตริย์
 ลงในรายละเอียดย่อมนำภาพที่ชัดยิ่งขึ้น ในที่นี้เราจะแบ่งประเภทของอนุสาวรีย์กษัตริย์
 ตามราชวงศ์เป็นอันดับแรก

ตารางที่ 2

อนุสาวรีย์กษัตริย์แบ่งประเภทตามราชวงศ์

สมัย	ราชวงศ์	จำนวน	ร้อยละ
สุโขทัย	พระร่วง	3	4.2
อยุธยา	เชียงรายน	1	1.4
	สุพรรณภูมิ	-	-
	สุโขทัย	2	2.8
	ปราสาททอง	1	1.4
	บ้านพลูหลวง	-	-
กรุงธนบุรี	พระเจ้าตากสินมหาราช	4	5.6
กรุงรัตนโกสินทร์	จักรี	54	76.1
	ส่วนภูมิภาค	6	8.5
	รวม	71	100

หมายเหตุ สมัยกรุงธนบุรีไม่มีราชวงศ์เนื่องจากมีพระเจ้าตากสินมหาราชเพียงพระองค์เดียวที่ครองราชย์จึงจัดพระองค์เป็นราชวงศ์แทน และราชวงศ์ส่วนท้องถิ่นหมายถึงกษัตริย์ในส่วนหัวเมืองที่เคยมีเอกราช และมีราชวงศ์มากอนรวมกันทั้งหมด

จากตารางข้างกล่าวแสดงอะไรให้เราเห็นได้บ้าง ถ้าเราพิจารณาจากจำนวนอนุสาวรีย์กษัตริย์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด อนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์จักรี เป็นอนุสาวรีย์กษัตริย์ที่มีมากที่สุด มีจำนวนถึงกว่า 3 เท่า (76.1 %) ของอนุสาวรีย์กษัตริย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในจำนวนที่มากเช่นนี้แสดงให้เราเห็นว่า วิถีบุรุษของชาติไทยที่เป็นที่ยอมรับ และมีความสำคัญต่อชาติบ้านเมืองล้วนแต่เป็นกษัตริย์ในราชวงศ์จักรีแทบทั้งสิ้น หรือในอีกแง่หนึ่ง

อาจกล่าวได้ว่า ความจงรักภักดีในรัชสมัยราชวงศ์นี้ ได้ถูกฝังลึกในจิตใจสำคัญของประชาชนไทย จะด้วยการสร้างขึ้นโดยผู้มีอำนาจในปัจจุบัน หรือไม่ก็ตาม (การสร้างอนุสาวรีย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างการยอมรับต่อประชาชน) ความคึกคักกล่าวก็ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของประชาชนไทยอย่างเต็มที่แล้ว ก็คงจะเห็นได้จากอนุสาวรีย์กษัตริย์ที่เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนในช่วงหลัง ๆ ส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นอนุสาวรีย์กษัตริย์ในราชวงศ์จักรีเกือบทั้งสิ้น ถ้าเรามาพิจารณาถึงการเกิดอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์นี้ในช่วงแรกจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ส่วนใหญ่เป็นความต้องการของกษัตริย์โดยตรง หรือไม่ก็เป็นความต้องการของรัฐบาล แต่เมื่อความคึกคักกล่าวก็ขยายตัวเพิ่มขึ้นจนเป็นที่ยอมรับในวงกว้างแล้ว จะเห็นได้ว่า การสร้างอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์นี้ ได้กลายเป็นความต้องการของประชาชนไป ซึ่งอาจจะเห็นได้ว่า การเกิดอนุสาวรีย์ประเภทนี้ในช่วงแรกได้ส่งผลเป็นปฏิกริยาถูกใช้ต่อการสร้างการยอมรับให้แก่ประชาชนในยุคหลัง รวมทั้งการสนับสนุนจากส่วนกลาง ทำให้การเกิดอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์นี้ขยายตัวเพิ่มขึ้นมากในแต่ละปี โดยเฉพาะในปีที่จะมีการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ความต้องการที่จะสร้างอนุสาวรีย์ของประชาชนในส่วนท้องถิ่นร่วมกันจังหวัดนั้น ถ้าไม่สามารถหาบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตนเองได้โดยตรงแล้ว ก็มักสร้างเป็นกษัตริย์ในราชวงศ์นี้ เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5¹ เพราะนอกจากความรู้สึกของประชาชนที่ยอมรับในความสำคัญของพระองค์แล้ว การขออนุญาติจากส่วนกลางก็เป็นไปด้วยความสะดวกอีกด้วย จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ขบวนการสร้างการยอมรับ และความจงรักภักดีที่มีต่อราชวงศ์จักรีผ่านอนุสาวรีย์ ได้ดำเนินการได้อย่างประสบผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่งตลอดมา

เมื่อเรากลับในส่วนรายละเอียดของอนุสาวรีย์กษัตริย์ในราชวงศ์นี้ จะเห็นได้ว่า กษัตริย์ที่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลาง และเป็นที่ยอมรับของประชาชนมากที่สุดได้แก่รัชกาลที่ 5 เพราะมีอนุสาวรีย์ของพระองค์ทั่วประเทศทั้งหมดถึง 29 แห่ง มากกว่าครึ่งหนึ่งของอนุสาวรีย์กษัตริย์ทั้งหมดในราชวงศ์นี้ และยังเป็นอนุสาวรีย์ที่มีมากที่สุดในประเทศไทยอีกด้วย จากปริมาณดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระองค์นอกจากจะเป็นกษัตริย์ที่ทางส่วนกลางให้การสนับสนุนแล้ว พระองค์ยังเป็นที่ยอมรับของประชาชนในวงกว้างอีกด้วย เมื่อ

¹ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 จะขอไปกล่าวโดยละเอียดอีกทีหนึ่ง

จากสถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ของพระองค์จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ของพระองค์ถูกให้ความสำคัญอย่างมาก¹ เพราะอนุสาวรีย์มักจะมีประดิษฐานไว้ ณ ศูนย์กลางของจังหวัดเสีย เป็นส่วนใหญ่ เช่น บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด หรือ พระบรมรูปทรงม้าก็ประดิษฐานไว้ที่หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นต้น เหตุที่มีการสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์เป็นจำนวนมากและให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์ของพระองค์เป็นอันคัมแรก อาจจะเป็นผลมาจาก 1. พระองค์เป็นกษัตริย์ที่เก่งที่สุดในราชวงศ์ จากการบริหารประเทศอันชาญฉลาด และพระราชกรณียกิจที่สำคัญหลายอย่างของพระองค์ช่วยสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก และในรัชสมัยของพระองค์จึงเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากระบบเก่าสู่ระบบใหม่ พระองค์ก็สามารถจัดการได้เป็นอย่างดี ในรัชสมัยของพระองค์จึงเป็นยุคแห่งระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสังคมสมัยใหม่ ที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงที่สุด รวมทั้งพระองค์เป็นที่จงรักภักดีของประชาชนส่วนใหญ่ การสละราชสมบัติและเชิดชูพระองค์ในฐานะกวีแทนของราชวงศ์ จึงเป็นไปด้วยความสะดวก และง่ายต่อการยอมรับของประชาชนอีกด้วย 2. การเชิดชูพระองค์ช่วยส่งผลในทางอ้อมต่อการสร้างความจงรักภักดีต่อกษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบัน เพราะรัชกาลที่ 9 เป็นผู้สืบเชื้อสายโดยตรงมาจากพระองค์ พระบรมราชชนกนาถในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเป็นพระราชโอรสในรัชกาลที่ 5 ร่วมพระอูทระเดียวกับ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ พระองค์แรกในรัชกาลที่ 5 ที่เสด็จสวรรคตคัมขอมมิชย เป็นพระราชโอรสที่รัชกาลที่ 5 ทรงรัก และหวังมากที่จะให้ครองราชสมบัติต่อจากพระองค์ แต่มาเสด็จสวรรคตเสียก่อน 3. ประเพณีการถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้ารัชกาลที่ 5 ในวันคล้ายวันสวรรคตของพระองค์ที่ใดเริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น ต่อมาได้ขยายกว้างสู่ส่วนท้องถิ่น เพื่อเชิดชูพระเกียรติยศของพระองค์ให้แก่กระจายยิ่งขึ้น ใ้ส่งผลต่อการสร้างอนุสาวรีย์ในระดัจังหวัดมากมายในระยะหลัง เพราะแต่ละจังหวัดจะมีพิธีอย่างเป็นทางการ และเป็นพิธีที่มีความสำคัญมากของจังหวัด ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุก ๆ ปี เมื่อก่อนก็เพียงแต่อยู่ เชิดชูพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์เท่านั้นเป็นที่ประกอบพิธี แต่ทอนหลังได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์ขึ้นในบางจังหวัดเพื่อใช้ประกอบพิธีนี้ด้วย ก่อให้เกิดความนิยมและการเวียนแมมกันของแต่ละจังหวัดขึ้น อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 จึงมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยจาก

¹ อนุสาวรีย์แต่ละจังหวัดดำมีตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไปจะมีการจัดลำดับความสำคัญว่า อนุสาวรีย์ใดสำคัญที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 จะถูกจัดอันดับให้เป็นอนุสาวรีย์ที่สำคัญที่สุดในแต่ละจังหวัดเสมอ

มูลเหตุดังกล่าว นี้คือว่า การสนับสนุนให้มีพิธีถวายบังคม 23 ตุลาคม ในแต่ละจังหวัดเพื่อสร้าง
 ความสำคัญให้แก่พระองค์ โค้ทำให้เกิดอนุสาวรีย์ของพระองค์เพิ่มมากขึ้น ช่วยเสริมความศักดิ์
 กล่าวให้เชิดเชยยิ่งขึ้น ในกรณีเช่นนี้เมื่อได้ว่าประสบผลสำเร็จมาก ปัจจุบันพิธีถวายบังคมยังคงกระทำ
 ทำกันสืบมาจนถึงปัจจุบันเป็นประจำทุกปี 4. ความสะดวกในการขออนุสาวรีย์ถ้าเป็นอนุสาวรีย์
 รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 แล้วทางคณะกรรมการอนุสาวรีย์แห่งชาติมีนโยบายว่า จะอนุญาตให้
 สร้างไว้ในสถานที่สำคัญระดับจังหวัด แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลมีนโยบายที่สนับสนุน สำหรับกรณีการ
 สร้างอนุสาวรีย์แห่งนี้ ทำให้มีการขอสร้างกันมากขึ้น จากจำนวน และความสำคัญของอนุสาวรีย์
 รัชกาลที่ 3 ที่กล่าวมาทั้งหมดเราอาจกล่าวได้ว่า พระองค์ก็คือ สัญลักษณ์แห่งอุดมคติของสังคมไทย
 ที่ทุกคนยกย่อง และยอมรับผ่านทางอนุสาวรีย์ที่สร้างให้เป็นพระเกียรติยศแห่งพระองค์ ในแง่
 ความคิดที่สอดคล้องกับอนุสาวรีย์ของพระองค์ เช่น ความศรัทธาที่นิยมที่ส่งผลมาถึงนักศรัทธา
 รัชกาลปัจจุบัน ความศรัทธารวมหมู่อย่างน่าใจว่าที่ส่วนกลาง ไทยมีอำนาจที่แท้จริงอยู่ที่นักศรัทธา หรือ
 ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในรัชสมัยของพระองค์ย่อมส่งผลต่อความคิด และการ
 ยอมรับของประชาชนในยุคปัจจุบันอย่างแน่นอนที่สุด ไม่มากก็น้อยต่างกันไป

อนุสาวรีย์นักศรัทธาในราชวงศ์จักรีที่มากเป็นอันดับสองรองจากอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ได้แก่
 อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 มีจำนวน 12 แห่ง ที่เกิดอนุสาวรีย์ของพระองค์มากคงมาจากมูลเหตุที่ว่า
 พระองค์เป็นผู้ก่อตั้งกองลูกเสือแห่งชาติขึ้น และในช่วงที่กิจการลูกเสือชาวบ้านได้ถูกจัดตั้งขึ้น และ
 เป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่ประชาชนนั้น ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ของพระองค์เพื่อใช้เป็นทำพิธีของ
 กิจการลูกเสือเป็นจำนวนมาก โดยสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 ความสำคัญจะเป็นรองอนุ-
 สาวรีย์รัชกาลที่ 5 เพราะมักจะนำไปประดิษฐานไว้ภายในสนามกีฬา หรือสถานที่ที่มีบริเวณกว้าง
 พอในการทำกิจกรรมของลูกเสือ โดยลักษณะของอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 นอกจากจะเสริมความศรัทธา
 นักศรัทธาแล้ว อนุสาวรีย์ของพระองค์ยังเสริมความศรัทธาที่นิยมอีกด้วย เมื่อพิจารณาจากจำนวนของอนุ-
 สาวรีย์ที่มีค่อนข้างมาก ย่อมมีผลกระทบต่อความคิดของประชาชนอย่างแน่นอนที่สุด โดยเฉพาะกับกลุ่ม
 ลูกเสือชาวบ้านที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันนักศรัทธา เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ย่อมมีผลต่อการสร้างความศรัทธา
 ดังกล่าวไว้มาก และง่ายยิ่งขึ้นอีกด้วย

ส่วนอนุสาวรีย์นักศรัทธาในราชวงศ์จักรีอื่น ๆ มีแต่รัชกาลละพระองค์ สองพระองค์ ที่
 ประดิษฐานไว้ในที่สำคัญจริง ๆ ก็มีอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 ที่เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า และอนุ-
 สาวรีย์รัชกาลที่ 7 ที่หน้าตึกรัฐสภา ส่วนที่เหลือนี้ประดิษฐานตามต่างจังหวัด และในบริเวณสถานที่

ที่ที่เป็นกิจการสาธารณะประโยชน์ไม่ค่อยได้เน้นความสำคัญมากนัก อย่างไรก็ตามโดยตัวอนุสาวรีย์ก็ได้เสริมสร้างความสำคัญ และสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นต่อสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบันให้มากยิ่งขึ้นโดยตัวอนุสาวรีย์เองอยู่แล้ว ที่น่าสนใจก็คือ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 ไม่ปรากฏว่ามีการสร้างขึ้นเลย โดยเฉพาะรัชกาลที่ 3 ก็มีการขอสร้างมาเช่นกัน โดยคนในสกุลชุมสายซึ่งเป็นราชสกุลในรัชกาลที่ 3 แต่มีได้มีการดำเนินการที่จริงจังแต่อย่างใด ส่วนหนึ่งนั้นขาดการสนับสนุนจากทางการอย่างจริงจัง ซึ่งกรณีนี้อาจสะท้อนภาพการให้ความสำคัญกับกษัตริย์บางรัชกาลในราชวงศ์จักรีได้เป็นอย่างดี

เมื่อเราพิจารณาจากโดยรวมทั้งหมดของอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ยกเว้นราชวงศ์จักรีที่กล่าวไปแล้วเราจะเห็นได้ว่าในราชวงศ์พระร่วงที่มีอยู่ 3 แห่ง (4.2 %) นั้น เป็นอนุสาวรีย์ของพ่อขุนรามคำแหงเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นทั้ง 3 แห่ง สมัยอยุธยาอนุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทองซึ่งอยู่ในราชวงศ์เชียงรายน 1 แห่ง แล้วข้ามมาอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ราชวงศ์สุโขทัย 2 แห่ง เป็นกษัตริย์เพียงพระองค์เดียวเช่นกัน ในราชวงศ์สุโขทัยที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์อนุสาวรีย์แห่งสุดท้ายที่เป็นกษัตริย์ในสมัยอยุธยา คือ อนุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช อยู่ในราชวงศ์ปราสาททอง ส่วนกษัตริย์ในราชวงศ์สุพรรณภูมิ และราชวงศ์บ้านพลพองไม่ปรากฏว่ามีการสร้างเป็นอนุสาวรีย์เลยแม้แต่แห่งเดียว สมัยกรุงธนบุรีซึ่งมีแต่พระเจ้าตากสินมหาราชพระองค์เดียวที่ครองราชย์จึงไม่มีราชวงศ์ แต่ปรากฏว่ามีอนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราชถึง 4 แห่ง (5.6 %) ส่วนอนุสาวรีย์ราชวงศ์ส่วนภูมิภาคนั้นจะขอกล่าวในตอนต่อไป

เมื่อดูจากกษัตริย์ในราชวงศ์ต่าง ๆ ทั้งสมัยสุโขทัย อยุธยา และกรุงธนบุรี แล้วจะเห็นได้ว่า มีเพียงกษัตริย์บางพระองค์เท่านั้นที่เป็นที่ยอมรับในสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะเป็นกษัตริย์ที่มีความสำคัญในด้านการทหาร และมีความสำคัญในด้านการสร้างเกียรติภูมิแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นกษัตริย์ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นมหาราชโดยส่วนใหญ่ อนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ในอดีตเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นการริเริ่มจากหน่วยงานระดับจังหวัด และประชาชนเป็นสำคัญ แสดงให้เห็นว่าส่วนกลางไม่ค่อยจะสนใจกษัตริย์เหล่านี้มากนัก เพราะไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับส่วนกลางได้โดยตรง แต่อนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ในอดีตที่จะเกิดขึ้นนั้นต้องไม่ขัดกับความต้องการของส่วนกลางจึงจะได้รับการอนุมัติ

อนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ในอดีตแห่งแรกที่เกิดขึ้นคือ อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช

ที่วงเวียนใหญ่ อยุธยา เป็นอนุสาวรีย์ที่แสดงความคิดแบบทหารนิยมไทยตรง เพราะพระองค์เป็น
 นักรบ ผู้ทรงภูษาคิษานเมือง พระองค์ไม่ได้รับการยอมรับจากสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์ปัจจุบัน
 ถึงแม้จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้ใช้เวลาดำเนินงานนานมาก แต่ก็ได้รับการอนุมัติให้สร้าง เพราะ
 วิวัฒนาการในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเหตุผลอื่น ๆ ที่กล่าวไว้แล้วในบทวิเคราะห์ อนุ-
 สาวรีย์ของพระองค์อีก 3 แห่งที่เกิดขึ้นในสมัยหลังก็ยังคงความคิดและลักษณะเช่นเดิม อนุสาวรีย์
 สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเกิดขึ้นในปลายสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อปี พ.ศ. 2495 มา
 เสร็จในสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อปี พ.ศ. 2502 เป็นอนุสาวรีย์เกียรติวีรบุรุษในสมัยจอม
 พลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำเนียบการก่อสร้างสำเร็จ โดยประวัติศาสตร์แล้ว สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 ได้รับการเชิดชูในฐานะกษัตริย์ผู้ทรงภูษาคิษานเมือง และมีพระปรีชาสามารถทางด้านทหารสงคราม อนุสาวรีย์
 ของพระองค์จึงเสริมความคิดทั้งกษัตริย์และทหารนิยม ทั้งยังสร้างเกียรติภูมิให้กับชาวไทยอีกด้วย
 สิ่งนี้จึงเป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำเนียบการก่อสร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระ
 นเรศวรมหาราช ที่จังหวัดนราธิวาสนั้น ยังคงความคิดเช่นเดียวกับอนุสาวรีย์แห่งแรก แต่
 ความสำคัญก็ยกกว่าเมื่อถูกจากขนาด และสถานที่ตั้ง อนุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเกิดใน
 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่เป็นการริเริ่มจากจังหวัดที่มีวีรบุรุษ อนุสาวรีย์มาเสร็จในสมัย
 จอมพลถนอม กิตติขจร โดยความสำคัญของพระนารายณ์มหาราชนั้นออกไปทางศิลปะวิทยาการมาก
 กว่าที่จะออกมาทางทหารทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่สนใจนักแต่ก็ไม่ปฏิเสธที่จะมีการสร้าง
 ถึงแม้จะเห็นได้ว่าดำเนินการเสร็จหลังจากหมกสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปแล้ว ส่วนอนุสาวรีย์
 พระเจ้าอยู่หัว และพ่อขุนรามคำแหงมหาราชนั้นมาสร้างในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร โดยการริ
 เริ่มของระดัยจังหวัดเช่นกัน ความสำคัญของพระเจ้าอยู่หัวคือ พระองค์เป็นศูนย์กลางกรุงศรีอยุธยา
 ส่วนพ่อขุนรามคำแหงนั้น สร้างเป็นลักษณะทรงกำลังสิ่งสถาปัตยกรรมแสดงความใกล้ชิดกับประชาชน
 แต่การดำเนินการก็เชื่อมมาก เพิ่งมาเปิดเมื่อปี พ.ศ. 2526 นี้เอง ส่วนอีก 2 แห่งนั้นสร้างอยู่
 ที่จังหวัดเชียงใหม่กับพญาเม็งราย และพญาางเมืองแห่งหนึ่ง และอยู่ที่ค่ายรามคำแหง จังหวัด
 สงขลาอีกแห่งหนึ่งไทยแสดงออกมาในลักษณะนี้กว้างแถมและนักรบตามลำดับ

จากอนุสาวรีย์ ของกษัตริย์ในอดีตล้วนแต่เป็นกษัตริย์ที่อยู่ในราชวงศ์ที่ไม่ขัดแย้งกับราชวงศ์
 ปัจจุบันทั้งสิ้น ยกเว้นอนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช โดยส่วนใหญ่ของอนุสาวรีย์ เหล่านี้จะมี
 ลักษณะของกษัตริย์นักรบที่เป็นมหาราช จึงสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลทหารที่มีบทบาท
 ในการ เมืองไทยมาตลอด เมื่อถูกจากอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์ในอดีตทั้งหมดจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์

กษัตริย์ เหล่านี้ล้วนแต่เสริมความสำคัญให้แก่อำนาจกษัตริย์ในปัจจุบัน และความคึกคักแบบทหารนิยมและ
ชาตินิยมที่มีประโยชน์กับกลุ่มทหาร เกือบทั้งสิ้น

อนุสาวรีย์กษัตริย์ส่วนภูมิภาค (หัวเมือง) มีอยู่ทั้งหมด 6 แห่ง (8.5 %) ประกอบด้วย
กษัตริย์ที่ใกล้ชิดกับราชวงศ์พระร่วงอยู่กึ่งอาณาจักรไทย 3 พระองค์รวม 4 แห่ง คือ พ่อขุนเม็ง-
ราย 2 แห่ง พ่อขุนผาเมือง และพญาองค์เมืองอย่างละหนึ่งแห่ง อีก 2 แห่ง เป็นกษัตริย์หัวเมือง
ฝ่ายเหนือ คือ พระนางจามเทวี และเจ้าทิพย์ช้าง ซึ่งถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า กษัตริย์ทั้ง
หกนี้อยู่ทางภาคเหนือ อนุสาวรีย์กษัตริย์ 4 แห่งแรกนั้น ล้วนแต่ช่วยเสริมสร้างความแก่นให้กับ
การก่อกองอาณาจักรไทยทั้งสิ้น จึงเป็นประโยชน์ค่อนข้างกลาง ส่วนอนุสาวรีย์ 2 แห่งหลังนั้น จะมี
ก็ต่ออนุสาวรีย์พระเจ้าทิพย์ช้างเท่านั้นที่คู่จะขัดกับการรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง เพราะทรงเป็น
ต้นวงศ์ของเจ้านายฝ่ายเหนือที่มีบทบาทมากในอดีต และยังมีสมบัติเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนพระ
นางจามเทวีนั้นเป็นต้นวงศ์จามเทวีผู้ก่อตั้งนครหริภุญไชยซึ่งเก่าแก่มาก และทรงสนับสนุนพระพุทธ
ศาสนาอย่างจริงจัง จึงคู่ไม่ขัดกับส่วนกลางโดยตรง อนุสาวรีย์ราชวงศ์ในส่วนภูมิภาคเหล่านี้
จึงเป็นส่วนเสริมความสำคัญให้แก่อำนาจไทย และส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าอนุสาวรีย์
เหล่านี้จะมีได้เกิดจากความต้องการของส่วนกลางโดยตรงก็ตาม อนุสาวรีย์กษัตริย์ส่วนหัวเมือง
นี้ถ้าขัดกับประวัติศาสตร์หรือความต้องการของส่วนกลางจริง ๆ แล้ว มักจะไม่ได้รับการอนุมัติให้
มีการสร้าง เช่น อนุสาวรีย์พ่อขุนสามชน เป็นต้น อนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นอนุสาวรีย์ที่มีส่วนเสริม
ความสำคัญให้แก่อำนาจกษัตริย์ และผู้มีอำนาจในปัจจุบันทั้งสิ้น

เมื่อเราพิจารณาจำนวนอนุสาวรีย์กษัตริย์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า ภาพที่เกิดขึ้นล้วน
แต่มุ่งให้ความสำคัญมาที่สถาบันกษัตริย์ในปัจจุบันเป็นหลัก โดยมีอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 เป็นตัวแทน
การสร้างความสำคัญดังกล่าว ประกอบไปด้วย อนุสาวรีย์กษัตริย์ในราชวงศ์จักรี กษัตริย์ไทยโบราณ
บางพระองค์ และกษัตริย์ส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ และในอนุสาวรีย์กษัตริย์ทั้งหมดนี้ยังมีความคึกคักทหาร
นิยม และชาตินิยมที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มทหารแฝงอยู่อีกด้วย

2. อนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์

อนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์มีมากเป็นอันดับ 2 คือมีจำนวนถึง 21 แห่ง (17.4 %)
เมื่อดูโดยรายละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า พระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ในราช
วงศ์จักรีทั้งสิ้น โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 5 พระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทในกิจการ

สำคัญของประเทศทั้งทางด้านการบริหาร การปกครอง และกิจการสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ สถานที่ประชุมฐานของอนุสาวรีย์จึงมักอยู่ในบริเวณกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ หรือ บริเวณที่เกี่ยวกับกิจการนั้น ๆ บทบาทของอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ จึงทำหน้าที่เสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีโดยตรง และยังได้สะท้อนให้เห็นว่า ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยของไทยนั้น มีแค่พวกพระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้เท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญในกิจการสำคัญ ๆ เราอาจแบ่งอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3

อนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์แบ่งประเภทตามกิจการและสถานที่ตั้ง

กิจการ	สถานที่ตั้ง	อนุสาวรีย์
การบริหารประเทศและสาธารณูปโภค	กระทรวงมหาดไทย กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงยุติธรรม กรมไปรษณีย์โทรเลข กรมส่งเสริมสหกรณ์ การรถไฟฯ กองทัพอากาศ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ องค์การโทรศัพท์ฯ	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชานุภาพ สมเด็จพระมหาเทพวงศ์โรปการ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิรัตน สมเด็จพระมหาดวงราชบุรีศรีนครนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระบรมโกศ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระมหาดวงราชบุรีศรีนครนิพนธ์ สมเด็จพระบรมโกศ
การศึกษา	วิทยาลัยจักรพงษ์ โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ โรงเรียนวัดพิทักษ์ โรงเรียนราชินี โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมเด็จพระบรมโกศ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชินีนาถ สมเด็จพระมหาดวงสงขลา (พระบรมราชชนก)
แพทย์	โรงพยาบาลศิริราช คณะแพทยศาสตร์ ม.ขอนแก่น ตึก 84 ปี ศิริราชพยาบาล	สมเด็จพระมหาดวงสงขลา สมเด็จพระมหาดวงสงขลา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชินีนาถ
ทหาร	ค่ายศรีพิชัย ค่ายกำแพงเพชร	สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโกศ

จากตารางดังกล่าวเราจะเห็นว่า พระบรมวงศานุวงศ์ได้เข้าไปคุ้มครองวงสำคัญในการบริหารประเทศ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงยุติธรรม โดยเป็นผู้มีบทบาทความสำคัญจนเป็นที่ยอมรับของข้าราชการในกระทรวงสมัยหลัง อีกด้วยจนมีการสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นเพื่อประกาศเกียรติคุณ เมื่อเปรียบเทียบกับกระทรวงที่สามัญชนขึ้นมา มีบทบาท ในสมัยการเปลี่ยนแปลงนี้มีความแตกต่างกันมากในด้านกาให้ความสำคัญ เพราะไม่ปรากฏว่ามีอนุสาวรีย์ของเจ้าพระยา หรือพระยาที่มาจากสามัญชนเหล่านี้เลย กิจการสาธารณูปโภค การศึกษา และกิจการแพทย์นั้น เป็นกิจการที่สามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับประชาชนได้อย่างจริงจัง และชัดเจน ก็เริ่มมาจากพระบรมวงศานุวงศ์เช่นกัน การสร้างคณะนิยม และความจงรักภักดีจากประชาชนใหม่ต่อกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ยิ่งเป็นไปด้วยความสะดวกยิ่งขึ้น เพราะกิจการเหล่านี้ประชาชนเห็นประโยชน์ที่มีต่อตนเอง และสังคมได้ชัดและง่ายกว่าเรื่องอื่น โดยเฉพาะกิจการแพทย์ที่เป็นการริเริ่ม และส่งเสริมโดยสมเด็จพระมหาลงสงฆานครินทร์ พระบรมราชชนกในรัชกาลปัจจุบัน มักจะมีอนุสาวรีย์ปรากฏอยู่ตามโรงพยาบาลต่าง ๆ เสมอ ย่อมเป็นการเสริมพระบารมีให้กับกษัตริย์รัชกาลปัจจุบันได้โดยตรง ส่วนอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ ที่ตั้งตามค่ายทหารนั้นมักมีความเกี่ยวข้องกับค่ายนั้น ๆ โดยกิจการ หรือไม่ก็พระนาม ถึงแม้ว่าจะไม่ได้แสดงความศิกแบบทหารนิยมโดยตัวอนุสาวรีย์ก็ตาม แต่จากสถานที่ตั้งสามารถสร้างความจงรักภักดีจากหมู่ข้าราชการทหารในค่ายได้

เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้งหมดจะเห็นได้ว่าอนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ ล้วนแต่เป็นส่วนที่จะช่วยเสริมความสำคัญให้กับกษัตริย์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะกษัตริย์ราชวงศ์จักรี ภาพที่เกิดขึ้นจึงเป็นภาพของผู้นำระดับสูงในการบริหารประเทศ และผู้สร้างกิจการที่เป็นคุณประโยชน์ให้แก่ประชาชนที่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์

3. อนุสาวรีย์ทหารอาชีวะและอนุสาวรีย์เกี่ยวกับทหาร

อนุสาวรีย์ประเภทนี้มีจำนวนค่อนข้างน้อยคือ 13 แห่ง (10.7 %) เหตุที่มีค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะ ทหารอาชีวะที่มาจากสามัญชนแล้วขึ้นมาเป็นอำนาจทางการเมืองนั้นมีจำนวนน้อย และเพิ่งจะเกิดขึ้นในยุคหลัง และอนุสาวรีย์ที่เกี่ยวกับทหารนั้น เป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อไว้รำลึกถึงเหตุการณ์ความซึกแย้งที่ค่อนข้างรุนแรง หรือไม่ก็โศกนาฏกรรมของทหารที่เสียชีวิตจากการรบในสงคราม ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวก็ไม่มีมากเช่นกัน เพิ่งจะเพิ่มสูงขึ้นในสมัยหลังช่วงที่มีความซึกแย้งกับผู้ออกการร้าย

คอมมิวนิสต์เท่านั้น แต่ไม่มีการสร้างอนุสาวรีย์ก็มากนักในสมัยนี้ เพราะความขัดแย้งกึ่งกล่าวยังไม่สิ้นสุด จากเหตุผลดังกล่าวทำให้อนุสาวรีย์ประเภทนี้มีค่อนข้างน้อยแค่แนวโน้มนอนาคคอาจสูงขึ้นได้ ถ้าความขัดแย้งกับผู้ออกการร้ายคอมมิวนิสต์จะลดลง และกลุ่มทหารยังมีอำนาจอยู่ เราอาจแบ่งอนุสาวรีย์ทหารเป็น 2 ประเภท เพื่อสร้างภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

ตารางที่ 4

อนุสาวรีย์ทหารแบ่งประเภทตามลักษณะและสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์

อนุสาวรีย์บุคคล ผู้เป็นทหารอาชีพ	สถานที่ตั้ง	อนุสาวรีย์ เกี่ยวกับ เหตุการณ์สู้รบ	สถานที่ตั้ง
จอมพล ป. พิบูล สงคราม	ศูนย์การทหารปืนใหญ่ จ. ลพบุรี	ทหารอาสา ปราบกบฏ (พิทักษ์รัฐธรรมนูญ)	สนามหลวง หลักสี่
จอมพล ป. พิบูลสงคราม	นิคมสร้างตนเอง จ. สระบุรี	ชัยสมรภูมิ	ถนนพหลโยธิน
จอมพลสฤษดิ์ ชนะวีร์กัน	ค่ายชนะวีรชิต จ. ประจวบฯ	วีรชัย	ท่าแพ จ. นครศรีธรรมราช
พลเอกหลวง เสนามรงค์	ค่ายเสนามรงค์ จ. สงขลา	วีรกรรมพลเรือน ทหารตำรวจ จ. น่าน	ทุ่งช้าง จ. น่าน
		เราสู้ วีรชนปัตตานี	ละหานทราย จ. บุรีรัมย์ จ. ปัตตานี
		ผู้เสียสละพลเรือน ทหารตำรวจที่ 33	เขาค้อ จ. เพชรบูรณ์

โดยลักษณะของอนุสาวรีย์ทหารประเภทที่เป็นบุคคลนี้ โดดเด่นเฉพาะลงไปถึงความสำคัญ ส่วนบุคคลว่าเป็นใคร ลักษณะเช่นนี้ ความคิดที่เป็นของบุคคลนั้นย่อมมีผลโดยตรง เมื่อดูจากบุคคลเหล่านั้นแล้วจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นทหารอาชีพที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเมืองไทย ความคิดที่สะท้อนออกมาจากอนุสาวรีย์จึงเป็นความคิดแบบ เข้มแข็งทหารนิยม ที่มีอยู่ในตัวบุคคลดังกล่าว สถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ เหล่านี้นอกจากจะอยู่ภายในค่ายทหารแล้ว ยังได้เริ่มขยายตัวออกมาตั้งตามที่สาธารณะอีกภายในระยะหลัง แสดงให้เห็นว่า ความคิดที่จะให้มีการยอมรับบุคคลที่เป็นทหารอาชีพเหล่านี้ได้ขยายวงกว้างออกมาสู่สาธารณชนมากขึ้น อนุสาวรีย์ประเภทนี้เป็นอนุสาวรีย์ที่เพิ่งจะเกิดขึ้นในยุคปัจจุบันทั้งสิ้น นอกจากเหตุผลที่ว่า ทหารอาชีพที่มาจากสามัญชนแล้วขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองนั้นเพิ่งจะมีขึ้น และมีจำนวนน้อยแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่า ความคิดดังกล่าวถูกทำให้เป็นที่ยอมรับในัจจุบันมากยิ่งขึ้น อนุสาวรีย์ประเภทนี้มักได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทหาร และรัฐบาลที่ทหารเข้ามาใช้อำนาจ ถึงแม้ว่าบางอนุสาวรีย์จะซัดกับระเบียบว่าด้วยอนุสาวรีย์แห่งชาติก็ตาม มักจะได้รับการอนุมัติเสมอ แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลและผู้มีอำนาจในปัจจุบัน ยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทหารที่มีความคิดสอดคล้องกับอนุสาวรีย์ดังกล่าวอยู่

ส่วนอนุสาวรีย์ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางทหารนั้น เป็นอนุสาวรีย์ที่มีการสร้างกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แล้ว อนุสาวรีย์ประเภทนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นความสำคัญของทหารแล้ว ยังแสดงความคิดแบบชาตินิยมด้วยโดยส่วนใหญ่ เช่น อนุสาวรีย์ทหารอาสา ในสมัยรัชกาลที่ 6 ที่สร้างเป็นอนุสาวรีย์ลักษณะแบบไทย เติม หรืออนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่สร้างมาจากวัสดุ และแรงงานของคนไทยทั้งสิ้น เป็นต้น และโดยลักษณะของการสู้รบแล้วเราจะเห็นได้ว่า มักจะมีการอ้างความรักชาติ การเสียสละเพื่อชาติ หรืออะไรต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาติเสมอ โดยความคิดดังกล่าวย่อมสร้างความรู้สึกระชาตินิยมได้โดยตรงอยู่แล้ว อนุสาวรีย์ประเภทนี้มักจะเป็นตัวแทนระบอบชาติที่อีกค่าย ดังจะเห็นได้ว่า มีการนำยู่น่าระหว่างประเทศ เข้าวางพวงมาลาอนุสาวรีย์ประเภทนี้อยู่เสมอ เพื่อยกเล้าเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และเกียรติภูมิแห่งชาติ เช่น อนุสาวรีย์ทหารอาสา หรือ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เป็นต้น อนุสาวรีย์ประเภทนี้นอกจากจะช่วยเสริมความคิดทหารนิยม และชาตินิยมแล้ว ยังเป็นตัวแทนเรื่องราวความซัดแย้งในประวัติศาสตร์ได้อีกด้วย

เมื่อเรานำอนุสาวรีย์ทหารมาพิจารณาโดยรวมทุกทั้งหมคจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ประเภทนี้ ได้ทำหน้าที่สร้าง และสนับสนุนความคิดทหารนิยม และชาตินิยมซึ่งล้วนแต่เป็นผลดีกับกลุ่มทหารทั้งสิ้น

ในการสร้างการยอมรับแก่ประชาชน และยังสามารถใช้เป็นข้ออ้างในการเข้ามามีอำนาจทางการเมือง—
เมืองไคอ๊กด้วย ภาพที่เกิดขึ้นในส่วนนี้จึงเป็นภาพของเบ็ดจักรทหารอย่างแน่นหนาที่สุด

4. อนุสาวรีย์สามัญชนและผู้นำท้องถิ่น

อนุสาวรีย์ประเภทนี้มีทั้งหมด 15 แห่ง (12.4 %) มีมากกว่าอนุสาวรีย์ทหารที่เพิ่งกล่าวมาเล็กน้อย เมื่อดูจากจำนวนของอนุสาวรีย์ที่เป็นสามัญชนเหล่านี้เราไม่อาจสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยมาก เพราะมีสามัญชนที่ได้รับการยกย่อง และถูกให้ความสำคัญมากกว่าอนุสาวรีย์ของทหารอีก เนื่องจากอนุสาวรีย์สามัญชนเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสามัญชนในระดั้มสูง ที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย เกือบทั้งสิ้น มีใช้สามัญชนในระดั้มล่างที่เป็นชาวไร่ชาวนา หรือเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ทั่วประเทศแต่อย่างใด สามัญชนที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์เหล่านี้มักจะเป็นผู้ที่จงรักภักดี และ รั้งใช้สถาบันกษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในอดีตนอกจากกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์แล้ว ก็มีแต่สามัญชนประเภทนี้เท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ ในฐานะส่วนเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์และส่วนกลาง เราอาจแบ่งสถานะทางสังคมของสามัญชนที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์ได้ดังนี้

ตารางที่ 5

อนุสาวรีย์สามัญชนแบ่งตามสถานะทางสังคม

สถานะทางสังคม (ยศ)	จำนวน
เจ้าพระยา	1
พระยา	5
พระ	3
ท้าว	3
สามัญชน	3

จากตารางเราจะเห็นได้ว่า สามัญชนส่วนใหญ่เป็นสามัญชนที่มียศตำแหน่งที่ ได้รับแต่งตั้งมาจากกษัตริย์ส่วนกลาง เนื่องจากเป็นเจ้าของเมือง หรือผู้สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น และมีความจงรักภักดีกับส่วนกลาง หรือเคยเป็นผู้รับราชการกับกษัตริย์มาก่อน เป็นต้น ส่วนที่เป็นสามัญชนจริง ๆ โดยไม่มียศนั้นมีอยู่ 3 แห่ง เป็นพระครูบาทูวิชัย เสีย 2 แห่ง อีกแห่งเป็นอนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน และมีชื่อที่น่าสนใจเกุศสำหรับอนุสาวรีย์เหล่านี้คือ เป็นอนุสาวรีย์ที่มีขนาดไม่ใหญ่นัก และตั้งอยู่ในระแวกท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเทียบความสำคัญกับอนุสาวรีย์กษัตริย์แล้วมีความแตกต่างกันมาก โดยลักษณะของอนุสาวรีย์เราสามารถแบ่งประเภทเพื่อ พิจารณาความคึกคักที่แทรกอยู่ในอนุสาวรีย์ได้ดังนี้

ตารางที่ 6

อนุสาวรีย์สามัญชนแบ่งประเภทตามลักษณะของอนุสาวรีย์

ลักษณะของอนุสาวรีย์	จำนวน
ทหารและการป้องกันประเทศ	8
การปกครองและการบริหารท้องถิ่น	3
ศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม	4

จากลักษณะของอนุสาวรีย์สามัญชนเราจะเห็นได้ว่า มีอนุสาวรีย์ที่สนับสนุนความคึกคักแบบทหารนิยมกว่าครึ่ง (8 แห่ง จาก 15 แห่ง) เช่น อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร หรือ อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก เป็นต้น อนุสาวรีย์เหล่านี้นอกจากจะแสดงลักษณะแบบนักรบทหารโบราณแล้ว ยังมีความรู้สึกที่เป็นชาตินิยมแฝงอยู่ด้วย เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อปกป้องดินแดนคนไทยประกอบ โดยตัวอนุสาวรีย์ยังบอกได้ว่า ไทยทุกคนควรเสียสละเพื่อชาติ และปกป้องดินแดนกันจนตัวตาย ดังเช่น อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน เป็นต้น ความคึกคักเหล่านี้จึงสอดคล้องกับความคึกคักของรัฐบาลไทยตรง โดยเฉพาะรัฐบาลทหาร ก็จึงเห็นว่า อนุสาวรีย์ประเภทนี้มักเกิดขึ้นมาในสมัยรัฐบาลทหาร ส่วนอนุสาวรีย์เกี่ยวกับการบริหาร การปกครองที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้ท้องถิ่น และ เกี่ยวกับศาสนา ศิลป วัฒนธรรมนั้น มีค่อนข้าง

น้อยน้อยแล้วรวมกันมีเพียง 7 แห่ง เท่านั้น ถ้าดูจากประวัติของบุคคลที่ถูกสร้างเป็นอนุสาวรีย์ประ
เภทหลังนี้จะเห็นได้ว่า เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง และจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ เป็นส่วนใหญ่ มีแต่
พระครูมาศวิจิตร เท่านั้นที่เป็นข้อยกเว้น เพราะพระครูมาศวิจิตร เป็นพระที่ได้รับความนิยม และศรัทธา
มากจากชาวภาคเหนือ เป็นจำนวนมากจึงเกิดเป็นอนุสาวรีย์ขึ้น

ภาพที่เกิดขึ้นจากอนุสาวรีย์สามัญชนทั้งหมด จึงเป็นภาพของสามัญชนที่เป็นนักรบ ผู้มีความ
จงรักภักดีต่อชาติบ้านเมือง และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นความศรัทธาที่สอดคล้องกับความต้องการของ
ส่วนกลาง หรืออาจมองในอีกแง่หนึ่งได้ว่า อนุสาวรีย์สามัญชนเหล่านี้ เป็นอนุสาวรีย์ที่ได้ผ่านการ
กลั่นกรองจากรัฐบาลมาแล้วว่า สามารถสนับสนุนความศรัทธาความต้องการของส่วนกลางได้ โดยไม่
สร้างความขัดแย้ง อนุสาวรีย์สามัญชนที่เกิดขึ้นจึงออกมาในลักษณะที่เป็นทั้งทหารนิยม ชาตินิยม และ
กษัตริย์นิยมเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้รับการเน้นความสำคัญมากนักจากส่วนกลาง เมื่อถูกจากชนภาค
และสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ก็ตาม

5. อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย¹

โดยลักษณะของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ถ้ามองในแง่ความคิดแล้วเราอาจจัดรวมเข้ากับ
อนุสาวรีย์สามัญชนได้ แต่โดยที่อนุสาวรีย์สามัญชนมิได้เป็นตัวแทนความคิดของประชาชนไทยส่วนใหญ่
ได้จึงขอแยกกล่าวอนุสาวรีย์แห่งนี้ไทยต่างหาก เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดแจ่มยิ่งขึ้น อนุสาวรีย์ที่สะท้อนภาพ
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองประเทศไทยอยู่ในปัจจุบัน เห็นจะมี
เพียงอนุสาวรีย์แห่งนี้เท่านั้น ถึงแม้ว่าผู้ริเริ่มสร้างจะเป็นทหารก็ตาม เพราะโดยความตั้งใจเดิม
ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นต้องการที่จะเน้นให้เห็นถึงความสำเร็จของกลุ่มตนในการเปลี่ยนแปลง
การปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 และยังเป็นการโฆษณาว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระ
บอบที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับประเทศ อนุสาวรีย์ได้เป็นเครื่องสร้างคะแนนนิยม และเป็นตัว
กลมเกลื่อนความคิดที่เริ่มจะเป็นเขค้จการทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสมัยนั้นไปด้วยใน

¹ มีอนุสาวรีย์อีกแห่งหนึ่งที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย (มีพานรัฐธรรมนูญ) คือ อนุสาวรีย์
ปราบกบฏ (หลักสี่) แต่ที่ไม่จัดว่าเป็นอนุสาวรีย์ประเภทนี้เพราะโดยเนื้อหาของอนุสาวรีย์แล้วเป็น
ทหารนิยมมากกว่าเนื่องจากสร้างขึ้นเพื่อเก็บอิฐทหารผู้เสียชีวิตจากความขัดแย้งทางการเมือง และ
ยังเป็นเครื่องแสดงอำนาจทางทหารของรัฐบาล ที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกด้วย

ทางอ้อม ลักษณะ และสัญลักษณ์ของอนุสาวรีย์ที่ออกมาจึงเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อให้เป็นประชาธิปไตย เมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นสำคัญ อนุสาวรีย์แห่งนี้ก็กลายมาเป็นตัวแทนความเป็นประชาธิปไตยในความรู้สึกของประชาชนมากขึ้น เมื่อมีการใช้อนุสาวรีย์เป็นสถานที่ประท้วงทางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519 ถึงแม้จะถูกทำลายไปแล้วในส่วนวิเคราะห์ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจึงถือได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์แห่งเดียวในประเทศไทย ที่เป็นตัวแทนของความตึกกิ่งกล่าวได้อย่างชัดเจนที่สุด ภาพที่เกิดขึ้นกับอนุสาวรีย์แห่งนี้จึงเป็นภาพของความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งมีอยู่อย่างวิบวิมล (0.8 %) ในสังคมไทย เมื่อนำอนุสาวรีย์ทั้งหมดมารวมกัน

ภาพสะท้อนการเมืองและสังคมไทย จากจำนวนของอนุสาวรีย์ในจังหวัดและภาคต่าง ๆ

เนื่องจากความสำคัญของอนุสาวรีย์ ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่ยกเล่าเรื่องราว และแสดงถึงความสำคัญของบุคคล หรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ (ทั้งยังเป็นตัวสร้างสำคัญให้เกิดขึ้นเหล่านั้นในทางอ้อมด้วย) ทำให้สถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์ก็มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล หรือเหตุการณ์นั้น ๆ หรือไม่ก็ต้องเป็นชุมชนที่มีความสำคัญ ที่คนจะรับรู้ได้ง่าย และไ้มากเพื่อแสดงถึงความสำคัญดังกล่าวของอนุสาวรีย์ ในแง่นี้สถานที่ตั้งจึงมีความหมายในคำที่เป็นสถานที่ซึ่งทุกคนยอมรับว่ามีความสำคัญ เพราะทั้งสถานที่ตั้ง และอนุสาวรีย์จะเป็นส่วนเสริมความสำคัญให้กันและกัน คงมีไม่บ่อยครั้งนักที่จะนำอนุสาวรีย์ไปตั้งในสถานที่ที่ห่างไกลผู้คน หรือมีไ้เป็นชุมชนสำคัญ จากเหตุผลดังกล่าวเราสามารถบอกถึงความสำคัญของ ชุมชน จังหวัด หรือ ภาคผ่านจำนวนของอนุสาวรีย์ได้ เพราะอนุสาวรีย์ย่อมตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความสำคัญ ยิ่งมีอนุสาวรีย์มากเท่าไร ความสำคัญของชุมชนย่อมมีมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งที่มีความเชื่อกันว่า อนุสาวรีย์สามารถสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นได้ หรือเราอาจจะมองในอีกด้านหนึ่งได้ว่า ยิ่งชุมชนมีความสำคัญมากเพียงใด ย่อมมีความสามารถที่จะสร้างอนุสาวรีย์มากเพียงนั้น ก็จะเห็นได้ว่า เมื่อมีชุมชนระดับอำเภอขอสร้างอนุสาวรีย์มานั้น ทางคณะกรรมการอนุสาวรีย์มักจะไม่ค่อยอนุมัติให้มีการสร้าง จากเหตุผลที่ว่า ชุมชนนั้นเล็กเกินไป หรือมีความเจริญน้อย อาจทำให้อนุสาวรีย์ถูกลดความสำคัญลงได้ อนุสาวรีย์กับชุมชนจึงมีความเกี่ยวข้องในฐานะที่เสริมความสำคัญให้กันและกัน เราจึงสามารถบอกถึงความสำคัญของชุมชนผ่านจำนวนของอนุสาวรีย์ได้ กล่าว ความสำคัญของชุมชนระดับจังหวัด หรือระดับภาคนั้น สามารถสะท้อนภาพการเมือง และสังคมไทยในค่านของการรวมศูนย์ และการกระจายอำนาจได้ ทั้งยังแสดงให้เห็นว่า จังหวัดใดมีความสำคัญมากขึ้นเพียงใดอีกด้วย สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เราเห็นภาพการเมืองและสังคมไทยในระบิกว้างไ้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 7

จำนวนของอนุสาวรีย์แบ่งตามภาคและจังหวัด

ภาคและจังหวัด	จำนวน	ร้อยละ	อนุสาวรีย์ (ส่วนกลาง)	อนุสาวรีย์ (ส่วนท้องถิ่น)
ภาคกลาง	54	44.6		
กรุงเทพฯ	33		คูในคอนท้ายของตาราง	
ลพบุรี	3		พระนารายณ์, รัชกาล ที่ 8, จอมพล ป.	
ราชบุรี	3		รัชกาลที่ 1, รัชกาลที่ 5, กรมพระกำแพงเพชรฯ	
ประจวบคีรีขันธ์	3		รัชกาลที่ 4, รัชกาลที่ 7, จอมพล สฤษดิ์	
อยุธยา	2		พระเจ้าอู่ทอง, พระศรีพิชัยนันทรา	
สุพรรณบุรี	2		พระนเรศวรฯ, รัชกาลที่ 5	
ธนบุรี	1		พระเจ้าตากสินฯ	
ปทุมธานี	1		รัชกาลที่ 5	
นครปฐม	1		รัชกาลที่ 6	
สระบุรี	1		จอมพล ป.	
ปราจีนบุรี	1		รัชกาลที่ 5	
นครนายก	1		รัชกาลที่ 5	
สิงห์บุรี	1			บางระจัน
เพชรบุรี	1		เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์	
ภาคตะวันออกเฉียง	8	6.6		
ระยอง	3		รัชกาลที่ 5, กรมพระ- ราชวังบวรฯ, สุนทรภู่	
ชลบุรี	2		พระเจ้าตากสิน, รัชกาล ที่ 5	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

จำนวนของอนุสาวรีย์แบ่งตามภาคและจังหวัด

ภาคและจังหวัด	จำนวน	ร้อยละ	อนุสาวรีย์ (ส่วนกลาง)	อนุสาวรีย์ (ส่วนท้องถิ่น)
ฉะเชิงเทรา	2		พระปิ่นเกล้าฯ พระศรีสุนทรโวหาร	
จันทบุรี	1		พระเจ้าตากสินฯ	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	17	14.1		
ขอนแก่น	5		รัชกาลที่ 5 (2 แห่ง) พระศรีทรีนทรา พระบรมชนกนาถ จอมพล สฤษดิ์	
ชัยภูมิ	3		รัชกาลที่ 5, รัชกาลที่ 6	พระยาภักดิ์ชุมพล
นครราชสีมา	2		ท้าวสุรนารี (2 แห่ง)	
ร้อยเอ็ด	2		รัชกาลที่ 5, รัชกาลที่ 6	
อุดรธานี	1		รัชกาลที่ 5	
อุบลราชธานี	1			พระยอกเมืองขวาง
สกลนคร	1		รัชกาลที่ 5	
บุรีรัมย์	1		เรารู้	
เลย	1		รัชกาลที่ 5	
ภาคเหนือ	23	19.0		
เชียงใหม่	4		กรมหลวงราชบุรีฯ	3 กษัตริย์, พระครู- บาทวีวิชัย
เพชรบูรณ์	3		รัชกาลที่ 5, เขาค้อ	พ่อขุนผาเมือง
พะเยา	3		รัชกาลที่ 5, รัชกาลที่ 6	พญาเงี้ยวเมือง
อุตรดิตถ์	2		พระยาพิชัย	พระศรีพนมมาศ
ลำพูน	2			พระนางจามเทวี พระครูบาทวีวิชัย

ตารางที่ 7 (ต่อ)

จำนวนของอนุสาวรีย์แบ่งตามภาคและจังหวัด

ภาคและจังหวัด	จำนวน	ร้อยละ	อนุสาวรีย์ (ส่วนกลาง)	อนุสาวรีย์ (ส่วนท้องถิ่น)
ฉะเชิงเทรา	1			เจ้าทิพยธำรง
เชียงใหม่	1			พระยาเม็่งราย
น่าน	1		ทุ่งช้าง	
สุโขทัย	1		พ่อขุนรามคำแหง	
ตาก	1		พระเจ้าตากสิน	
กำแพงเพชร	1		รัชกาลที่ 5	
พิจิตร	1		รัชกาลที่ 5	
นครสวรรค์	1		รัชกาลที่ 6	
อุทัยธานี	1		พระปฐมบรมชนก	
ภาคใต้	19	15.7		
สงขลา	5		รัชกาลที่ 5, รัชกาลที่ 6, พ่อขุนราม หลวงเสนามรงค์	
นครศรีธรรมราช	3		รัชกาลที่ 5, รัชกาลที่ 6, วีระชัย	
ภูเก็ต	3		รัชกาลที่ 5, ท้าวเทพ กษัตรีท้าวศรีสุนทร	พระยารัษฎา
นราธิวาส	2		รัชกาลที่ 5, พระนเรศวร	
ยะลา	1		รัชกาลที่ 5	
ปัตตานี	1			วีรชนปัตตานี
กระบี่	1			พระยารัษฎา
สุราษฎร์ธานี	1		รัชกาลที่ 5	
ระนอง	1		รัชกาลที่ 6	
ชุมพร	1		รัชกาลที่ 5	

ในกรุงเทพฯประกอบด้วย อนุสาวรีย์(ส่วนกลาง) : รัชกาลที่ 1 กรมพระราชวังบวร
มหาสุรสิงหนาท รัชกาลที่ 4 พระปิ่นเกล้าฯ (2 แห่ง) รัชกาลที่ 5 (4 แห่ง)
รัชกาลที่ 6 (4 แห่ง) รัชกาลที่ 7 กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช กรมพระยาเทวะวงศ์
วโรปการ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน(2 แห่ง) กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กรมพระ
ปรมาธิบดีศรีโนรส กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ เจ้าฟ้าจักร-
พงษ์ภูวนารถ(2 แห่ง) กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ พระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ(2 แห่ง)
พระบรมราชชนก เจ้าพระยามหินทรเสนา ทหารอาสา หลักสี่(ปราบกบฏ) ชัยสมรภูมิ
และ ประชาธิปไตย รวม 33 แห่ง

จากการวางผังกล่าวจะเห็นได้ว่า กรุงเทพฯเป็นจังหวัดที่มีอนุสาวรีย์มากที่สุดถึง
33 แห่ง (27.2% ของอนุสาวรีย์ทั้งหมดทั่วประเทศ) ถ้าเราจะวัดความสำคัญของจังหวัด
ผ่านจำนวนของอนุสาวรีย์โดยเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า จำนวนของอนุสาวรีย์ที่อยู่ในกรุงเทพฯ
นั้นมีความแตกต่างอย่างมากกับจำนวนของอนุสาวรีย์ในต่างจังหวัด ถึงแม้ว่าจะเป็นจังหวัด
สำคัญก็ตาม จำนวนของอนุสาวรีย์ที่มีแตกต่างกันอย่างมากมายเช่นนี้ นอกจากจะสะท้อน
ให้เห็นถึงความสำคัญที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างกรุงเทพฯและส่วนท้องถิ่นแล้ว โดยตัว
ของอนุสาวรีย์และสถานที่ประติมากรรมซึ่งบ่งบอกถึงเรื่องราวต่างๆยังแสดงให้เห็นว่า ความ
เจริญก้าวหน้า ความมั่งคั่ง อำนาจและกลไกสำคัญในการบริหารประเทศ ล้วนแต่ถูกรวม
ศูนย์ไว้ที่กรุงเทพฯเป็นสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้จากอนุสาวรีย์ต่างๆที่ประติมากรรมอยู่ในกรุงเทพฯ
นอกเหนือไปจากอนุสาวรีย์กษัตริย์ที่ปรากฏอยู่ตามสถานที่สาธารณะที่เป็นศูนย์กลางสำคัญของ
กรุงเทพฯแล้ว อนุสาวรีย์พระบรมวงศานุวงศ์ที่ประติมากรรมอยู่ตามหน้ากระทรวง ทบวง กรม
และกิจการสำคัญต่างๆ (ดูเพิ่มเติมได้ในตารางที่ 3 หน้า 153) ก็ล้วนแต่แสดงให้เห็น
ได้อย่างชัดเจนว่า กิจการสำคัญ และกลไกที่มีอำนาจสำคัญสูงสุดในการบริหารประเทศ
รวมไปถึงบริการสาธารณะต่างๆ ล้วนแต่รวมศูนย์อยู่ในกรุงเทพฯทั้งสิ้น กรุงเทพฯในแง่
จึงเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อพิจารณาจากอนุสาวรีย์

ในค่านของอนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นตามต่างจังหวัด หรือในส่วนท้องถิ่น เมื่อพิจารณา
จากการวางจะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของส่วนกลางได้ปรากฏอยู่อย่างมากมาย
ในจังหวัดต่างๆถึงแม้ว่าจะไม่มีความเกี่ยวข้องกับส่วนท้องถิ่นก็ตาม อนุสาวรีย์
ส่วนกลางที่ปรากฏมากคืออนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ส่วนอนุสาวรีย์ที่เป็นตัว
แทนของส่วนท้องถิ่นจริงๆนั้นจะเห็นได้ว่ามีอยู่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอนุสาวรีย์ที่เป็น
ตัวแทนของส่วนกลาง เราจึงอาจกล่าวได้ว่า กรุงเทพฯศูนย์กลางของประเทศไทยนั้น

พยายามที่จะส่งตัวแทนทางความคิด ความเชื่อของคนผ่านอนุสาวรีย์ เพื่อที่จะไปมีบทบาท
หล่อหลอมกล่อมเกลาประชาชนในส่วนท้องถิ่น และเป็นการครอบงำส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้าง
การยอมรับที่มีต่อส่วนกลางให้มากยิ่งขึ้นนั่นเอง

ส่วนเสริมภาพสะท้อนการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์

ในส่วนเสริมนี้เราจะพิจารณาดัง ความสำคัญ และการให้ความสำคัญกับอนุสาวรีย์โดยดู
จากระดับความเป็นแห่งชาติของอนุสาวรีย์ และพิธีวางพวงมาลา หรืองานฉลองที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์
ในเรื่องความเป็นแห่งชาติของอนุสาวรีย์นั้น ที่จริงแล้วอนุสาวรีย์ทั้งหมดที่เรานำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์
ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ล้วนจัดว่า เป็นอนุสาวรีย์แห่งชาติทั้งสิ้น แต่ที่เรานำมาพิจารณาให้ละเอียดขึ้น
นั้น เพราะอนุสาวรีย์บางแห่งถึงแม้ว่าจะเป็นแห่งชาติแต่ก็มีอยู่เพียงแห่งเดียว และตั้งอยู่ในต่างจิง-
หวัคค้าย หรืออนุสาวรีย์บางอย่างถึงแม้จะมีการสร้างขึ้นในกรุงเทพฯแล้ว ยังมีการสร้างขึ้นในระดั
จังหวัดค้ายอีกหลายแห่ง ทั้งนี้ระดับความเข้มข้นในความเป็นแห่งชาติของอนุสาวรีย์แต่ละแห่งจึงมี
ความแตกต่างกัน ในแง่นี้เราสามารถยกได้ถึงความสำคัญของอนุสาวรีย์แต่ละแห่ง ที่จะเป็นส่วน
เสริมภาพสะท้อนทางการเมือง และสังคมไทยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนพิธีวางพวงมาลา หรืองาน
ฉลองที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์นั้นมีส่วนในการให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์ และยังอาจสะท้อนให้เห็นทัศน
ของส่วนกลางค้ายว่า ให้ความสำคัญต่อความคิดเช่นใด โดยที่ทั้งระดับความเป็นแห่งชาติของอนุ
สาวรีย์ และการวางพวงมาลา หรืองานฉลองที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์ได้ กล่าวแทรกอยู่ในเรื่องที่ได้
กล่าวมาก่อนหน้านี้บ้างแล้ว การนำมากล่าวโดย เฉพาะในส่วนนี้จึงขอเรียกว่าส่วนเสริมที่จะทำให้
ภาพสะท้อนการเมือง และสังคมไทยจากอนุสาวรีย์ปรากฏชัดเจมากยิ่งขึ้น

1. ระดับความเป็นแห่งชาติของอนุสาวรีย์

อนุสาวรีย์ที่มีระดับความเป็นแห่งชาติสูงสุดคือ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี
มีอนุสาวรีย์รวมทั้งหมดทั่วประเทศ 29 แห่ง นอกจากจะประดิษฐานอยู่ใจกลางกรุงเทพฯ ซึ่งเป็น
ศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว อนุสาวรีย์ของพระองค์ยังถูกสร้างขึ้นในระดัจังหวัดทั่วทุกภาค
ของประเทศไทยอีกค้าย เห็นอยู่สุดอยู่ที่จังหวัดพะเยา ตะวันออกเฉียงเหนือสุดอยู่ที่จังหวัดสกลนคร
ใต้สุดอยู่ที่จังหวัดยะลาและนราธิวาส จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์ของพระองค์มีอยู่รอบอาณาเขตประ
เทศไทย และยังมีอยู่ในจังหวัดสำคัญของแต่ละภาคค้าย เช่น กรุงเทพฯ ระยอง ชลบุรี ขอนแก่น
อุดรธานี สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี นครสวรรค์ าลา เป็นต้น ยกเว้นเชียงใหม่

ซึ่งเป็นข้อที่น่าสังเกตว่า จังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือจริง ๆ เช่น เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน หรือ ลำปาง ไม่ปรากฏว่ามีอนุสาวรีย์กษัตริย์ราชวงศ์จักรีแม่แก่พระองค์เดียว¹ ยกเว้นจังหวัดพะเยา เพียงจังหวัดเดียว ที่มีทั้งอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 เนื่องจากจังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดเกิดใหม่ จึงมีความเป็นไปได้ว่า การก่อสร้างอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 โดยทางจังหวัดพะเยานั้น เป็นไปเพื่อแสดงการยอมรับต่อส่วนกลางที่อนุมัติให้พะเยาเป็นจังหวัดได้ และยังเป็น การสร้างความสำคัญให้กับจังหวัดตนเองด้วย ในฐานะที่เป็นจังหวัดเกิดใหม่ อย่างไรก็ตามอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ถือได้ว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่มีความเป็นแห่งชาติสูงที่สุด

อนุสาวรีย์ที่มีระดับความเป็นแห่งชาติเป็นอันดับสองได้แก่ อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 จาก จำนวน 12 แห่งที่ประดิษฐานทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด อนุสาวรีย์ของพระองค์อยู่ในกรุงเทพฯ เสีย 4 แห่ง ทำให้ส่วนที่เหลือตามจังหวัดลดลงตามส่วน ถึงแม้ว่าจะมีอยู่ตามต่างจังหวัด นั้นอยู่ แต่อยู่ในจังหวัดสำคัญเป็นส่วนใหญ่ เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช นครสวรรค์ และนครปฐม ทำให้ระดับความสำคัญของอนุสาวรีย์พระองค์นี้สูงไปค่าย

อนุสาวรีย์ที่มีระดับความเป็นแห่งชาติเป็นอันดับสามได้แก่ อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และอนุสาวรีย์สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ คือมีอย่างละ 4 แห่ง อนุสาวรีย์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีอยู่ที่จังหวัดชลบุรี จันทบุรี ตาก และชลบุรี เป็นสถานที่ที่มีความ เกี่ยวข้องกับพระองค์ในประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้นยังมีความจงรัก รักก็กับพระองค์มาก ส่วนอนุสาวรีย์สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ มีอยู่ที่กรุงเทพฯ 2 แห่ง ที่เหลืออยู่จังหวัดขอนแก่นและอยุธยา

อนุสาวรีย์ที่มีระดับความเป็นแห่งชาติอันดับสี่ ได้แก่ อนุสาวรีย์สมเด็จพระบรมราชชนก อนุสาวรีย์สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย แต่ ละอนุสาวรีย์มีจำนวน 3 แห่ง อนุสาวรีย์สมเด็จพระบรมราชชนกประดิษฐานที่ กรุงเทพฯ ขอนแก่น และสงขลา อนุสาวรีย์สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ มีอยู่ที่กรุงเทพฯ 2 แห่ง และจังหวัดพะเยาอีก แห่ง อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงไม่มีในกรุงเทพฯ เลย เนื่องจากพระองค์ไม่มีความเกี่ยวข้องกับทาง

¹ อาจเป็นไปได้ว่าจังหวัดในภาคเหนือเหล่านี้เคยเป็นบ้านเมืองที่มีกษัตริย์ราชวงศ์ของ ทนปกครองอย่างอิสระมาก่อน จึงไม่คยที่จะยอมรับกษัตริย์ราชวงศ์ในส่วนกลางนัก

ประวัติศาสตร์กับกรุงเทพฯ อนุสาวรีย์ของพระองค์มีอยู่ที่สุโขทัย เชียงใหม่ และสงขลา (ค่ายรามคำแหง) ส่วนอนุสาวรีย์ที่ขอนแก่น เป็นอนุสาวรีย์ที่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของชาวเหนือได้ เพราะอนุสาวรีย์ของพระองค์ตั้งอยู่ที่ เชียงใหม่ และเชียงราย เท่านั้น

อนุสาวรีย์ที่มีระดับความเป็นแห่งชาติรองลงมา นั่น ได้แก่ อนุสาวรีย์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ 2 แห่ง และแห่งเดียว อนุสาวรีย์ของกษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ในราชวงศ์จักรีจะตั้งอยู่ กรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ อนุสาวรีย์กษัตริย์ส่วนหัวเมือง อนุสาวรีย์เกี่ยวกับเหตุการณ์สู้รบ และอนุสาวรีย์ทหาร จะตั้งอยู่ตามต่างจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น เกี่ยวกับอนุสาวรีย์สามมัญชน ซึ่งจะอยู่ในรายละเอียดได้จากส่วนของประวัติอนุสาวรีย์ไทย อนุสาวรีย์ที่มีความเป็นแห่งชาติขั้นที่สูงสุดเห็นจะเป็นอนุสาวรีย์ของสามมัญชน เพราะนอกจากจะมีแห่งเดียว และตั้งอยู่ในระบอบจังหวัดแล้ว เมื่อเกิดอนุสาวรีย์กษัตริย์เพิ่มขึ้นในจังหวัดนั้น อนุสาวรีย์สามมัญชนก็จะถูกจัดให้อยู่ในอันที่ความสำคัญรองลงไปด้วย

ระดับความเป็นแห่งชาติของอนุสาวรีย์เท่าที่พิจารณามานั้น จะเห็นได้ว่า อนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 มีระดับความเป็นแห่งชาติสูงสุด ตามมาด้วยอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 อนุสาวรีย์กษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์แห่งราชวงศ์จักรีตามลำดับ อนุสาวรีย์เหล่านี้นอกจากจะประดิษฐานที่ กรุงเทพฯ เมืองหลวงของประเทศแล้ว ยังประดิษฐานอยู่ตามส่วนภูมิภาคด้วย แสดงให้เห็นความสำคัญในขอบข่ายทั่วประเทศ อนุสาวรีย์ที่มีระดับความเป็นแห่งชาติรองลงมา ได้แก่ อนุสาวรีย์พระเจ้าตากสินมหาราช อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช อนุสาวรีย์กษัตริย์ในประวัติศาสตร์ไทย อนุสาวรีย์กษัตริย์ส่วนหัวเมือง และอนุสาวรีย์ทหาร ส่วนอนุสาวรีย์สามมัญชนจะมีความเป็นแห่งชาติขั้นที่สูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้นำส่วนท้องถิ่นที่เป็นสามมัญชนนั้น จะเป็นที่ยอมรับกันแต่เพียงในท้องถิ่นที่มีอนุสาวรีย์เท่านั้น ถ้ามองในระดับชาติแล้วจะเห็นว่าไม่ค่อยมีความสำคัญเท่าที่ควรนัก

2. พิธีวางพวงมาลาและงานฉลองที่เกี่ยวข้องกับอนุสาวรีย์

พิธีวางพวงมาลาที่มีเป็นประจำทุกปีอย่างเป็นทางการ และมีขอบเขตกว้างไปทุกจังหวัดของประเทศก็คือ พิธีวางพวงมาลาและถวายบังคมพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 ในวันที่ 23 ตุลาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันสวรรคตของพระองค์ พิธีนั้นนอกจากจะสร้างความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์แล้ว ยังเป็นพิธีที่ทำให้เกิดอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ด้วย ทั้งนี้ได้กล่าวไว้แล้ว พิธีนี้เป็นพิธีที่ได้มีการริเริ่มกันมานานแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แห่งมาชยายัตว์ออกสู่ต่างจ-

หวัดในสมัยหลัง ซึ่งคาดว่าเป็นความต้องการของส่วนกลาง พิธีถวายบังคมในค่างจังหวัด ส่วนใหญ่แล้ว มักเกิดขึ้นก่อนที่จะมีอนุสาวรีย์ โดยใ้พระบรมฉายาลักษณ์เป็นหลัก อย่างไรก็ตามพิธีถวายบังคมนี้ก็แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อรัชกาลที่ 5 (ซึ่งมีผลมาถึงอนุสาวรีย์ในช่วงต่อมา) ของส่วนกลางไ้ค่อนข้างชัดเจนที่สุด

พิธีวางพวงมาลา และถวายสักการบูชาอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 6 เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคตของพระองค์ในวันที่ 25 พฤศจิกายนของทุกปี โดยเหตุที่อนุสาวรีย์ของพระองค์มีมากเป็นอันดับสองทำให้พิธีดังกล่าวจึงขยายกว้างไปตามจังหวัดที่มีอนุสาวรีย์ ซึ่งมีความสำคัญเป็นรองพิธีถวายบังคมของรัชกาลที่ 5 ที่มีเกือบทุกจังหวัดทั่วประเทศ นอกจากพิธีวางพวงมาลาและถวายสักการแล้ว ยังมีพิธีที่เกี่ยวกับกิจกรรมของลูกเสืออีกด้วย โดยเฉพาะกิจกรรมของลูกเสือชาวบ้าน ในแง่ที่พิธีวางพวงมาลาถวายสักการบูชา และกิจกรรมของลูกเสือชาวบ้านที่เกี่ยวกับอนุสาวรีย์ จึงสร้างความสำคัญให้กับอนุสาวรีย์ และเสริมความคึกของรัชกาลที่ 6 ไปด้วยในตัว

พิธีวางพวงมาลาและถวายสักการบูชาอนุสาวรีย์กษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ในราชวงศ์จักรี มักจะยึดวันคล้ายวันสวรรคตหรือวันสิ้นพระชนม์เป็นหลักยกเว้นอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 ที่มีการถวายบังคมสักการบูชาในวันคล้ายวันก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ และราชวงศ์จักรีคือ วันจักรี ตรงกับวันที่ 6 เมษายน ของทุกปี พิธีดังกล่าวเป็นพิธีที่ย้ำเตือนความยิ่งใหญ่และความสำคัญของพระองค์ในฐานะผู้สร้างชาติบ้านเมืองแห่งนี้ขึ้น จึงยึดวันคล้ายวันก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นวันถวายบังคมสักการบูชาอนุสาวรีย์ของพระองค์ดังกล่าว ในงานฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ที่จัดขึ้นทุก 50 ปีนั้น จะเห็นได้ว่า มีการให้ความสำคัญอย่างมากกับอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 เช่นกัน นอกจากเป็นการย้ำเตือนความคึกดังกล่าวให้ชัดเจนแล้ว ยังเป็นการเสริมความสำคัญให้กับกษัตริย์ราชวงศ์จักรีด้วย และอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 7 ที่มีการวางพวงมาลาถวายสักการในวันที่ 10 ธันวาคม ของทุกปี อันเป็นวันคล้ายวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ เป็นการย้ำเตือนในกิจกรรมที่สำคัญดังกล่าวของพระองค์

พิธีวางพวงมาลา และถวายสักการบูชาอนุสาวรีย์กษัตริย์อื่น ๆ และกษัตริย์ส่วนท้องถิ่น มักจะมีการยึดวันที่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่สำคัญ มาเป็นวันสักการบูชา หรือถ้าไม่สามารถบ่งบอกวันที่ที่แน่นอนได้ ก็จะมีวันก่อตั้งอนุสาวรีย์เป็นหลัก เป็นประเพณีที่ทำกันมาเป็นประจำ

พิธีวางพวงมาลาและสักการ อนุสาวรีย์ของทหารหาญผู้เสียชีวิตเนื่องจากการสู้รบมักจะยึดวันที่ประสูติขันธ์ใน การต่อสู้ เป็นวันทำบุญอุทิศและวางพวงมาลา

ส่วนอนุสาวรีย์ทหารอาชีพ และสามัญชนนั้นมักจะยึดวันเสียชีวิตเป็นวันทำพิธีอนุสาวรีย์ แต่ถ้าไม่สามารถทราบวันที่ที่แน่นอนก็จะยึดวันก่อตั้งอนุสาวรีย์สำเร็จเป็นวันทำพิธีอนุสาวรีย์สามัญชนระดับผู้นำท้องถิ่นที่มีพิธีสักการบูชาและจัดงานฉลองในท้องถิ่นเป็นประจำ ใ้แก่อนุสาวรีย์คุณหญิงโม จังหวัดนครราชสีมา และอนุสาวรีย์เจ้าทอพระยาแล จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น แสดงให้เห็นความนิยมและความศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่ออนุสาวรีย์เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี ข้อสังเกตคือ งานพิธีเหล่านี้มักจัดเป็นพิธีบวงสรวง และงานฉลองประจำปีที่ไม่เป็นทางการ และทำขึ้นเฉพาะในแต่ละจังหวัดเท่านั้น

สรุปภาพสะท้อนการเมืองและสังคมไทยจากอนุสาวรีย์

จากการจัดตั้งอนุสาวรีย์ออกไปในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อสร้างภาพสะท้อนทางการเมืองและสังคมไทยนั้น เราจะเห็นได้ว่า ภาพที่เกิดขึ้นจากอนุสาวรีย์ทั้งหมด หรือสิ่งที่ผู้มีอำนาจในแต่ละยุคแต่ละสมัยพยายามสร้างให้เกิดขึ้นนั้นคือ ภาพการเมืองและสังคมไทยที่เป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผสมอยู่กับการปกครองในแบบเผด็จการทหาร เพราะ อนุสาวรีย์ของบุคคลสำคัญ หรือความคิดที่เป็นที่ยอมรับ และถูกให้ความสำคัญมากที่สุดนั้นคือ อนุสาวรีย์พระมหากษัตริย์ และ อนุสาวรีย์เกี่ยวกับทหาร อนุสาวรีย์เหล่านี้ไม่เพียงแต่จะเป็นที่ยอมรับ และถูกให้ความสำคัญอย่างมากเท่านั้น แต่ยังมีจำนวนมาก และกระจัดกระจายอยู่ในชอขายทั่วประเทศ ซึ่งจัดได้ว่ามีความเป็นแห่งชาติสูงอีกด้วย

อนุสาวรีย์พระมหากษัตริย์ที่มีจำนวนมากที่สุดนั้น ล้วนแต่เป็นอนุสาวรีย์ที่มุ่งเสริมความสำคัญให้กับสถาบันกษัตริย์ราชวงศ์จักรีทั้งสิ้น โดยมีอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 กษัตริย์ผู้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจสำคัญ และเป็นกษัตริย์ที่เด่นที่สุดในราชวงศ์ปัจจุบัน เป็นศูนย์กลางของการสร้างความสำคัญดังกล่าว ถ้าเราสร้างภาพการเมือง และสังคมไทยในสวนละเอียดลงไปจะเห็นได้ว่า เป็นภาพที่ไม่แตกต่างนักกับการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีสถาบันกษัตริย์เป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจ และมีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศ โดยมีความกษัตริย์นิยม และทหารนิยม ที่เสริมความสำคัญให้กับกลุ่มทหาร เป็นส่วนเสริมประกอบอยู่ ซึ่งถ้าเราพิจารณาจากสภาพทางการเมือง และสังคมไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า

มีส่วนคล้ายคลึงกับภาพจากอนุสาวรีย์กัณฑ์กล่าวอยู่ไม่น้อย

ส่วนความคิดทางด้านศาสนา ศิลป วัฒนธรรม วรรณคดี และประเพณีไทย ที่แสดงผ่านอนุสาวรีย์สามมูรธา หรือบุคคลที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ และอนุสาวรีย์ประเพณีไทยนั้น จะเห็นได้ว่า เป็นภาพที่มีอยู่อย่างน้อยนิด และจืดจางมาก เพราะอนุสาวรีย์ประเภทนี้เป็นอนุสาวรีย์ที่ไม่ถูกให้ความสำคัญจากส่วนกลางเท่าใดนัก ทั้งยังมีจำนวนน้อยอีกด้วย

ในจำนวนของอนุสาวรีย์ที่ประดิษฐานตามภาคและจังหวัดนั้น จะเห็นได้ว่า กรุงเทพฯ เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญแตกต่างอย่างมากกับจังหวัดอื่นๆ เมื่อพิจารณาจากจำนวนของอนุสาวรีย์ และเมื่อพิจารณาในส่วนละเอียดของอนุสาวรีย์ในกรุงเทพฯ แล้วช่วยเน้นให้เห็นความเป็นศูนย์กลางของกรุงเทพฯ มากยิ่งขึ้น ส่วนอนุสาวรีย์ที่ปรากฏอยู่ตามต่างจังหวัดนั้น เรา จะเห็นถึงความพยายามที่จะครอบงำส่วนท้องถิ่นของส่วนกลางรั้งยิ่งขึ้น เพราะอนุสาวรีย์ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นตัวแทนของส่วนกลางเกือบทั้งสิ้น

ในส่วนเสริมที่พิจารณาถึงระดับความเป็นแห่งชาติของอนุสาวรีย์ และพิธีวางพวงมาลาและงานฉลองประจำปี ที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญต่ออนุสาวรีย์ของส่วนกลางนั้น จะเห็นได้ว่า ความสำคัญทุกอย่างจะตกอยู่กับ อนุสาวรีย์พระมหากษัตริย์ และอนุสาวรีย์เกี่ยวกับทหารเป็นหลัก ซึ่งมีความสอดคล้อง และเป็นส่วนเสริมให้กับภาพการเมืองและสังคมไทยที่ได้สร้างขึ้นในคอนกรีตเป็นอย่างดี

จากสิ่งที่เราคิดว่า อนุสาวรีย์ที่มีความขัดแย้งทางความคิดอาจส่งผลให้เกิดความสับสนต่อความคิดของของประชาชนและอนุชนที่ข้องสัมพันธ์กับอนุสาวรีย์เหล่านี้อยู่ตลอดเวลาได้ แต่เมื่อพิจารณาจากภาพที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า มิได้เป็นอย่างที่เราคาดไว้เลย เพราะภาพสะท้อนที่เกิดขึ้นจากอนุสาวรีย์ทั้งหมดทั่วประเทศนั้น เป็นภาพที่มีความสอดคล้อง ก้องกันเป็นส่วน ทั้งภาพสะท้อนที่เราพยายามสร้างขึ้นนั่นเอง